

Oponentský posudek:

Specifika vzdělávání pedagogických pracovníků

PhDr. Ivana Shánilová

Předložená práce má 141 stran včetně literatury a 156 stran celkem včetně příloh. Práce je rozdělena do sedmi základních kapitol, kde teoretická část je v kapitolách 1–3 a empirická část je zejména v kapitole č. 6. Počet příloh je 6.

Práce je i vzhledem k diskusi ke strategii české vzdělávací soustavy, a v tom k utváření kariérního řádu pro učitele v České republice, velmi aktuální a řeší potřebnou problematiku dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.

V nezvykle dlouhém úvodu (9 stran) autorka již vymezuje základní pojmy jako celoživotní učení, další vzdělávání pedagogických pracovníků (DVPP) apod. Odkazuje zde také na zdroje z EU či OECD a zprávy a studie, které hodnotily DVPP v ČR zejména po roce 1989. Od s. 12 objasňuje, jak téma souvisí s andragogikou. V úvodu není jasně formulován cíl práce, ten najdeme pro empirickou část až v kapitole č. 6.

V první kapitole od s. 15 autorka analyzuje další vzdělávání pedagogických pracovníků v kontextu celoživotního učení a na této straně je i uveden cíl této analýzy. Autorka zmiňuje základní strategické dokumenty EU i ČR zejména ve vztahu ke koncepci celoživotního učení. Na s. 19-20 se věnuje Bílé knize a zde mohla být informace, že nově diskutovaná strategie má i nahradit původní dokument z roku 2001.

V podkapitole č. 1.1 se práce věnuje legislativnímu zabezpečení DVPP v ČR, ale najdeme zde i odkazy na další literární zdroje i výroční zprávy např. MŠMT a ČŠI, jež se problematice učitelů věnují. Na s. 25 jsou odkazy na aktuální legislativu a na s. 26 je zmíněna i připravovaná strategie vzdělávací politiky do roku 2020.

V kapitole č. 2 se autorka věnuje specifikům dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Správně uvádí, že je podmíněno úrovní a charakterem přípravného vzdělávání a s odvoláním na práci Kohnové a kol. (1995) jej dále charakterizuje. Následně objasňuje problematiku poskytovatelů DVPP v ČR. Na s. 32 vyjmenovává certifikační systémy, k jejichž aplikaci v oblasti školství by se dalo i poměrně široce diskutovat.

V podkapitole 2.2 je potom konkretizována akreditace DVPP dle platné legislativy a nastavených procesů na MŠMT. Potom autorka popsala druhy DVPP a aktuální priority. V podkapitole je nastíněno financování DVPP včetně odkazů na využití finančních zdrojů z ESF.

Vzhledem k zaměření práce je významná kapitola č. 3, kde je vymezen učitel jako pedagogický pracovník s úvodním odkazem na definici OECD. Dále je zde popsána typologie učitelů dle Beňo a kol. (2001). Za vhodné a potřebné považujeme odkázání na životní etapy profesního vývoje dráhy učitelů s odkazem na Průchu (2002).

V podkapitole 3.2 se potom dostáváme k vymezení profesních kompetencí učitele, kde v úvodu mohla být více stručně, ale výstižně objasněna podstata pojmu kompetence. Vymezení kompetencí učitele mohlo být lépe komparováno např. v tabulce a objasněno co a jak využijeme v empirické části práce. Autorka na s. 54-55 uvádí vymezení od Vašutové (2001, 2004), které je inspirované čtyřmi pilíři z tzv. Delorsova konceptu.

Kariérní systém pro učitele je opakovanou strategií MŠMT po řadu let a autorka v podkapitole č. 3.3 stručně popisuje vývoj konceptu za poslední roky až po poslední rozpracovaný návrh, který by možná mohl vstoupit v platnost v roce 2015. Jedním z hlavních problémů je financování systému, viz i s. 62.

Na s. 65 potom můžeme najít i tabulku, která stručně porovnává kariérní řády z několika zemí, je ale potřebné uvést, že detailní porovnání by bylo tématem pro samostatnou disertační práci.

Následují kapitoly věnované standardu učitele, kde autorka využívá aktuálně připravovaných materiálů z aktivit, kterých se sama účastní v rámci své odborné činnosti, viz teze k práci.

Empirická část práce začíná na s. 85 (kap. 4) a na další straně nás autorka seznamuje s tím, že pro výzkum bude výchozí švýcarský model, který byl konstruován za tímto účelem, ale bohužel není zde další upřesnění, například ani rok vzniku modelu apod.

V kapitole č. 5 autorka odkazuje na několik výzkumů v oblasti DVPP v ČR, které byly realizovány po roce 1989.

Vlastní výzkum je formulován v kapitole č. 6. V úvodu jsou definovány základní pojmy a na s. 93 najdeme výzkumné otázky a dílčí cíle a hypotézy výzkumu. Cílem empirického výzkumu je ověřit míru spokojenosti škol se současnou nabídkou a realizací DVPP.

Hypotézy jsou stanoveny jen jako tvrzení, že v určité oblasti nějaká odpověď získá největší četnost. Potom je dále v práci při zpracování dat použito jen základní statistické zpracování dat (chí kvadrát a četnost záznamů, procenta).

Významným kladem práce je rozsah souboru, který také dokumentuje náročnost sběru dat. Jedná se o 2 246 učitelů a 276 ředitelů škol (složení souboru je popsáno na s. 94-100). Vlastní průběh náročného empirického šetření je popsán na s. 100-102. Na s. 103 najdeme upřesněné dílčí cíle empirického šetření a následně poznámky k použitým výzkumným metodám, kde ovšem autorka nerozlišuje mezi metodou dotazování a nástrojem dotazník. Od s. 106 jsou potom prezentovány výsledky po dílčích cílech.

Vzhledem k rozsahu souboru je velmi cenný výstup, který dokumentuje požadavky učitelů na DVPP z hlediska žádaných oblastí. Na prvním místě se umístila oblast pedagogiky a psychologie. Musíme si ovšem uvědomit, že je to takto velmi široká oblast proti některým s menší četností. Vhodné jsou i komentáře autorky, kde kvantitativní výstupy komentuje i na základě dodatečných kvalitativních sdělení z 45 realizovaných interview, které též částečně kvantifikuje. Zde je nutné si povšimnout, že se autorka nechala unést zaměřením na obsah DVPP a některé další podmínky a přímo ke spokojenosti se váže jen položka č. 2 z interview a č. 9 z dotazníku.

Analýza oblastí DVPP od skupiny ředitelů přichází s překvapivým závěrem, že na prvním místě je to požadavek jazykového vzdělávání. Při pozornějším čtením ovšem zjistíme, že respondenti měli vždy

tři možnosti, ale autorka se neptala na preference. Tím pravděpodobně došlo ke zkreslení výstupu zejména v této položce, kterou respondenti ve středním a starším věku jistě uváděli, ale je otázkou, zda je to u vedoucích pracovníků skutečně téma č. 1 v jejich požadovaném rozvoji (ostatně u záznamu z interview u jazykového vzdělávání 26 respondentů z 45 uvedlo, že není prioritní).

Vlastní spokojenost je řešena cílem a hypotézou č. 3 na s. 113-115, ale je dokladována výstupem na jednu odpověď v použitých nástrojích.

Pro andragogiku je velmi zajímavý následující výstup vztahující se k faktorům, jež ovlivňují učitele při výběru DVPP. Nejdůležitějším faktorem je lektor a je jen škoda, že zde není další podrobnější analýza přímo této položky. Zajímavé je, že u skupiny ředitelů byl faktor čas nejsilnější (s. 117).

Následuje zhodnocení získávání informací o DVPP od sledovaných skupin respondentů a v dílčím závěru přehledy k ochotě se vzdělávat v rámci DVPP a k výběru vzdělávacích aktivit.

Závěr práce (kap. 8) je od s. 129. Jsou zde shrnuté výsledky disertace z teoretické i empirické části a je zde upozorněno na některé problémy DVPP v ČR v současné době, a to i ve vztahu k uvažovanému kariérnímu systému.

Otázky:

Objasněte možné využitelné výzkumné nástroje pro metodu dotazování.

Byla u odpovědí na obsah DVPP zaznamenávána i preference při možnosti tří odpovědí?

Jak může ovlivnit ředitel školy výběr DVPP pro učitele při zavedeném kariérním systému?

Kde vidíte nebezpečí – ohrožení současného systému DVPP při zavedení kariérního systému pro učitele v ČR?

Shrnutí:

Předložená disertační práce řeší aktuální téma profesního vzdělávání dospělých v oblasti školství. V teoretické části přináší potřebnou orientaci v problematice a zhodnocení dosavadního vývoje DVPP v ČR zejména po roce 1989 ve vztahu k novým strategickým zadáním našeho školství. Náročná empirická část pracuje s rozsáhlým souborem respondentů a přináší využitelná data pro další výzkum v této oblasti. Je škoda, že práce obsahuje i drobné nedostatky v citování zdrojů nebo při stručném popisu metod a nástrojů. U výstupu dotazníku pro ředitele došlo pravděpodobně ke zkreslení dat nepoužitím preferencí odpovědí. Autorka pracovala s velkým množstvím relevantních zdrojů (nejsou vždy odkazovány v textu práce) a dílčí výstupy své práce publikovala v ČR ve zdrojích (časopisy, bulletiny) spojených se vzděláváním učitelů.

Pro dílčí nedostatky hodnotím práci jako průměrnou a doporučuji práci k obhajobě.

V Praze 19. 7. 2013

doc. PaedDr. Ludvík Eger, CSc.